

Penalizacija revščine in vzpon neoliberalizma

POVZETEK: Članek razlaga in razširja analizo, ki jo je avtor predstavil v svoji knjigi 'Prisons of Poverty' in v kateri dokazuje, da je splošno naraščanje zaporniške populacije v razvitih družbah posledica vse pogostejše uporabe kazenskega sistema kot instrumenta za obvladovanje socialne negotovosti in za brzdanje socialnih nemirov, ki so z neoliberalno politiko ekonomske deregulacije in krčenja države blaginje nastali na dnu razredne strukture. Orisuje korake, s katerimi je bilo to 'neoliberalno kaznovanje' izpopolnjeno v Ameriki in nato razširjeno po vsem svetu, vendar trdi, da evropske države ne sledijo slepo ameriški poti k množičnemu zapiranjju: evropska pot h kaznovalni državi sproža povezano stopnjevanje tako socialnega kakor kaznovalnega obravnavanja revščine in aktiviranje policijskih funkcij blaginjskih služb, kar vodi v obliko 'socialnega panoptიცizma'. Zgolj izgradnja socialne države po vsej Evropi lahko preverja razširjanje kaznovanje revščine in njenih škodljivih družbenih posledic.

KLJUČNE BESEDE: kaznovalna država, neoliberalizem, revščina, kriminalizacija, socialna politika, kazenska politika

Kriminalizacija, ki so ji trenutno podvrženi borci mnogih družbenih gibanj po vsej Evropi, ki se borijo proti nezaposlenosti, brezdomstvu in ksenofobiji – kakor je v skrajni obliki uprizorjeno z objestnimi policijskimi napadi na antiglobalistične demonstrante v Ženevi med srečanjem vrha G-8, poleti 2001 – ne more biti razumljena zunaj širšega vzorca *penalizacije revščine*, ustvarjenega za obvladovanje učinkov neoliberalnih politik na spodnjem delu socialne strukture razvitih družb. Ostre policijske prakse in zaporni ukrepi, danes uveljavljeni na vsem kontinentu, so v resnici bistven del širše transformacije države, transformacije, ki jo sama na sebi zahteva mutacija meznega dela, in ki je pospešena s padcem podedovanega ravnovesja moči med razredi in skupinami, ki se borijo za nadzor tako nad zaposlovanjem kakor nad državo. V tem boju so mednarodni poslovni svet in “modernizirajoče” se frakcije buržoazije in državnega plemstva, združene pod praporom neoliberalizma, dosegle premoč in sprožile obsežno kampanjo, z namenom, da rekonstruirajo javno oblast. Družbena deregulacija, porast negotovega meznega dela (v ozadju sta nenehna množična nezaposlenost v Evropi in stalno naraščanje “delavske revščine” v Ameriki) in vrnitev starinske kaznovalne države hodijo z roko v roki: “nevidna roka” ponovno odprtega trga dela se institucionalno dopolnjuje z “jekleno pestjo” države, ki je znova *razpostavljena za nadzor nemirov, povzročenih zaradi razširjanja socialne negotovosti* (Wacquant 1999a).

Regulacija delavskih razredov s tistim, kar Pierre Bourdieu imenuje “leva roka” države in je simbolizirana z izobraževanjem, javnim zdravstvom, socialno varnostjo in socialnim reševanjem stanovanjskega vprašanja (Bourdieu 1998), je *odpravljena* – v Ameriki – ali *dopolnjena* – v Zahodni Evropi – z regulacijo njene “desne roke”, tj. s policijo, sodišči in z zaporniškim sistemom, ki postajajo vedno bolj dejavni in vsiljivi v spodnjih predelih družbenega prostora. Nenadna in obsesivna reafirmacija “pravice do varnosti” vodilnih politikov leve in desnice, skupaj s tiho opustitvijo “pravice do zaposlenosti” v njeni tradicionalni obliki (to je, do polne zaposlitve s popolnim paketom pravic, za nedoločen čas in s plačo, s katero je mogoče živeti), in zanimanje in povečana sredstva, namenjena za uveljavljanje zakonitosti, pridejo prav kot kompenzacija za *primanjkljaj v legitimnosti*, za katerim bolehajo politični voditelji, ker so opustili že uveljavljena poslanstva države na ekonomski in socialni fronti.

Vlade vsepovsod v Evropi poskušajo, da bi onemogočile nadaljnje naraščanje kolektivne mobilizacije, spodbijati novo legitimnost militantov in “aktivnih manjšin” znotraj nastajajočih družbenih gibanj, pridobljeno med vsakodnevnimi boji. Bolj od samih represivnih ukrepov pa je v širše politično agendo vključena kriminalizacija zagovornikov socialnih in ekonomskih pravic, kar vodi k oblikovanju novega režima, ki bi ga lahko označili kot “liberalno-paternalističnega”: “*liberalen*” je na vrhu, za biznis in privilegirane razrede, na ravni naraščajoče družbene neenakosti in marginalnosti; “*paternalističen*” in kaznovalen pa je na dnu, za tiste, ki jih je destabiliziralo hkratno restrukturiranje zaposlenosti in pešanje države blaginje ali njuna sprememba v instrument nadzora nad reveži.

1. Tri vrste zapiranja in njihov pomen v neoliberalnem projektu

Da bi nepričakovani ponovni nastop zaporov v zadnjih dveh desetletjih mogli postaviti v ospredje institucionalnega obzorja razvitih družb (King and Maguire 1998, Christie 2000), nam je v pomoč, če se spomnimo, da je postavljanje ljudi za rešetke, da bi jih kaznovali, nov zgodovinski izum. To dejstvo lahko marsikoga presenetijo, saj smo se že tako navadili na ljudi za zapahi, da se nam to zdi popolnoma naravno: zapor se predstavlja kot nepogrešljiva in nespremenljiva organizacija, delujoča od vekomaj. V resnici so vse do konca 18. stoletja kraji za konfiniranje služili predvsem za zadrževanje tistih, ki so bili osumljeni ali spoznani za krive zločinov, da bi bila tam počakali na izrek obsodbe, ki je bila tedaj sestavljena iz različnih telesnih kazni (bičanja, sramotilnega odra, pokopa, žigosanja ali pohabljenja, usmrtitve s torturo ali brez nje), dopolnjenih z izgnanstvom in obsodbo na prisilno delo ali na galeje (Spierenburg 1995). Odvzem prostosti je postal kazen sam na sebi in kazenska razsodba *par excellence* (do take mere, da je postalo težko predstavljati si ali uporabljati druge kazenske sankcije, ki bi se brez njega zdele dovolj stroge) šele, ko je nastopil moderni posameznik, ki naj bi užival osebno svobodo, prežeto z naravno pravico do telesne nedotakljivosti, ki je ne moreta odvzeti niti s družina niti država, razen zaradi najresnejših motivov. S tem, da opozarjamo na to, da je *zapor zelo mlada institucija* v merilu zgodovine človeštva, poudarjamo, da njegova rast in trajnost nista samoumeven sklep.

Drugič, ko zapiranje že postane normativna oblika sankcioniranja kriminala, lahko *obenem izvršuje več različnih funkcij*, zaporedoma ali hkrati. Sociologinja Claude Faugeron (1995) vzpostavlja ploden razloček med tem, kar imenuje 'zapor zaradi varnosti', namenjen posameznikom, ki veljajo za tako nevarne, da bi lahko povzročili škodo; 'zaporom zaradi diferenciacije', katerega namen je izključitev družbenih kategorij, ki veljajo za nezaželene; in med "zaporom zaradi avtoritete", katerega cilj je znova uveljaviti prerogative in moči države. Takoj lahko vidimo, da te tri oblike zapiranja ne merijo na isto populacijo – na primer na pedofile, na ilegalne migrante in na problematične nasilneže na demonstracijah – in družbi ne prenašajo enakega sporočila.

Ta pluralizem funkcij, ki jih izvaja zapor, ne preprečuje, da v danem času ne bi prevladovalo njegovo takšno ali drugačno posebno poslanstvo. Tako se v današnjih evropskih državah nasploh čedalje pogosteje uporablja zapiranje neevropskih tujcev (imigrantov iz nekdanjih kolonij starega kontinenta) zaradi diferenciacije, namenjen, ki so tako označeni nepripadniki "socialnega telesa" nastajajoče Evrope (Palidda 2000: 219-240). V Ameriki je zapor prevzel funkcijo črnkega geta kot orodja za nadziranje in obvladovanje tistega prebivalstva, ki vekja za nižjo kasto, s katero naj se ne bi mešali. Prav Afro-Američani se namreč najbolj "okoriščajo" z *de facto* politikou *uveljavljanja zaporne dejavnosti*, kar se kaže v njihovi množični nadzastopanosti v tamkajšnjih državnih ječah in zaporih: črnici sestavljajo 6 % prebivalstva, po letu 1989 pa so vsako leto ocenjevali, da dosežejo več kakor polovico novih sprejemov v državne ali federalne zapore (glej Wacquant 2000a in 2001).

Ne glede na to je ob koncu stoletja nedvomno opzornilno dejstvo strahotna inflacija zaprte populacije v vseh razvitih družbah (Stern 1997, Tonry in Petersilia 1999, Garland 2001), ki je posledica nenehno naraščajoče, zares že rutinske uporabe zapiranja kot orodja za obvladovanje družbene negotovosti. Prav to je dokazujem v svoji knjigi *Prisons of Poverty*: v vseh državah, kjer se je razpasla neoliberalna ideologija podrejanja "prostemu trgu", lahko opazimo spektakularno naraščanje števila ljudi, postavljenih za zapahe, saj se država vse bolj zanaša na policijo in kazenske institucije, da bi zadržala nemire, ki jih povzročajo množična nezaposlenost, vsiljevanje negotovih oblik plačanega dela in pojanja socialne zaščite.

2. Kako se razširja in mutira neoliberalno kaznovanje

Izničenje ekonomske države, rušenje socialne države, krepitev kazenske države: te tri transformacije so tesno zvezane druga z drugo in vse tri pravzaprav izhajajo iz spreobrnitve vladajočih razredov v neoliberalno ideologijo. Pravzaprav so tisti, ki danes tako v Ameriki kakor v Evropi povečujejo kaznovalno državo, prav tisti, ki so še včeraj zahtevali konec "Velike vlade" na socialni in ekonomski fronti in ki so dejansko uspeli pristriči prerogative, pričakovanja in zahteve skupnosti spričo trga – to je, spričo diktatorstva velikih korporacij. To je nemara videti protislovje, vendar so v resnici nove institucionalne mašinerije za obvladovanje revščine pognali v obdobju množične nezaposlenosti in nestalnega zaposlovanja. Ta nova "vlada" socialne negotovosti — da govorim kakor Michel Foucault – temelji na eni strani na discipliniranju nekvalificiranega

in dereguliranega trga dela, na drugi strani pa na vsiljivem in povsod prisotnem kazenskem aparatu. *Nevidna roka trga in jeklena pest države se kombinirata* in dopolnjujeta druga drugo, da bi pripravili spodnje razrede do tega, da bodo sprejeli desocializirano mezdno delo in socialno neravnovesje, ki ga prinašata s tem, da sta se prebudili. Zapor se tako po dolgem zatonu vrača v prvo vrsto institucij, ki jim je zaupano vzdrževanje družbenega reda.

Nezadržan vzpon teme “urbanega nasilja” in zločina v diskurzu in politikah evropskih vlad, še posebej v Franciji, od vrnitve takoimenovane “Gauche Plurielle” na oblast [pluralna levica, sestavljena iz socialistov, komunistov in strank zelenih], nima prav veliko opraviti z razvojem “mladinskega” prestopništva (vselej lahko dodamo: *mladostniki iz delavskega razreda in s tujim izvorom*, saj so mišljeni prav oni; poleg tega v mnogih državah, denimo v Italiji ali Nemčiji, politiki ne čutijo nikakršnega nelagodja ob tem, ko brez ovinkov govorijo o “zločinih imigrantov”). Namesto tega je njen cilj spodbuditi redefiniranje obsega in modalnosti državne dejavnosti: keynesovsko državo, ki je bila zgodovinsko gibalo *solidarnosti* in katere cilj je bil odvrčanje tržnih ciklov in njihovih škodljivih posledic, da bi zagotovili kolektivno “blaginjo” in skrčili neenakosti, je nasledila darvinovska država, ki fetišizira *tekmovanje* in slavi individualno odgovornost (njen sinonim je kolektivna neodgovornost) in ki se zateka v svoje kraljevske funkcije ‘zakona in reda’, ki so same hipertrofirane.

Uporabnost kazenskega aparata v post-keynesovskem *obdobju zaposlovanja z negotovostjo* je potemtakem trojna: rabi za discipliniranje tistih frakcij delavskega razreda, ki se zoperstavlja novim nezanesljivim socialnim zaposlitvam; nevtralizira in skladišči njegove najbolj moteče elemente, oziroma tiste, ki veljajo za odvečne glede na transformacije povpraševanja po delu; in utrjuje avtoriteto države v omejenem dosegu, ki ji poslej odmerjen.

Ločimo lahko tri faze svetovne difuzije novih “*made-in-the-USA*” ideologij in politik zakona in reda, ter še posebej tim. ukrepov ‘ničelne tolerance’ — ki jih, zanimivo, v New Yorku imenujejo merila ‘kvalitete življenja’ (za bolj podroben pregled glej Wacquant 1999b). Prva je faza *nastajanja, implementacije in razkazovanja v ameriških mestih*, še posebej v New Yorku, ki je bil s sistematično propagandno kampanjo povzdignjen v Meko varnosti. V tej fazi igrajo glavno vlogo neokonzervativni think-tanks, denimo Manhattan Institute, Heritage Foundation, American Enterprise Institute in še nekateri, saj prav oni izdelujejo take pojme, preden jih razsejejo po ameriških vodilnih razredih med vojno proti državi blaginje, ki se je v Ameriki razdivjala s prebujanjem družbenih in rasnih bojov od srede 70ih let naprej.

Druga faza je *uvozno-izvozna*, olajšujejo jo povezave, skovane z naklonjenimi think-tanks, ki so v zadnjem desetletju kot gobe po dežju pognali povsod po Evropi, še zlasti v Angliji. Kakor kažeta primera Anglije pri zaposlovanju in socialni politiki, rabi za trojanskega konja in za “aklimatizacijsko komoro” za nove, neoliberalne kazni, z namenom, da se razširijo po vsem evropskem kontinentu (največji vpliv ima tu Institute for Economic Affairs, ki je v Združeno kraljestvo privabil najprej Charlesa Murraya, da je zagovarjal krčenje blaginje, nato Lawrenca Meada, da je spodbujal delavnost, in naposled Williama Brattona, da bi spreobračal k ‘ničelni toleranci’). A če ima izvoz novih ameriških izdelkov

zakon-in-red izdelkov vrtoglav uspeh, je tako zato, ker ustreza zahtevam državnih voditeljev dežel uvoznic: v letih posegov so se ti voditelji spreobrnilo k dogmam tim. "prostega" trga in k imperativu "manj vlade" — v socialnih in ekonomskih zadevah je tako.

Tretja in zadnja faza sestoji iz nanašanja tankega *učnjaškega ličila* na ta merila in s tem je ves trik izpeljan: konzervativni maček je prodan v kriminološkem žaklju. V sleherni deželi je mogoče najti tamkajšnje intelektualce, ki spontano prevzamejo vlogo "tihotapca" (passeur) ali prenosnika, ki s svojo univerzitetno avtoriteto blagovoljivo omogočiti adaptacijo ameriških politik in metod za vsiljenje zakona in reda njihovim lastnim družbam. V Franciji, na primer, je precej akademikov, ki živijo zgolj od preprodajanja ameriških varnostnih ideologij (eden od njih se tik pred objavo knjige *Is There a French "Broken Window"?* v času, ko je bila tim. teorija "razbitih oken" med resnimi ameriški kriminologi že deskreditirana). To so ideologije, ki jih posameznik nato sreča v obliki psevdo-konceptov na seminarjih Institute for Advanced Studies in Domestic Security (IHESI), v kakšni "Que Sais-Je" o *urbanem nasilju in nevarnosti*, pa v dokumentih, izročeni županom, ko se le-ti pogajajo o svojih "lokalnih varnostnih pogodbah" s centralno državo, in po tem še v časopisih in vsakdanjih pogovorih.¹

To ne pomeni, da Evropa na debelo uvaža policijo v stilu Združenih držav in kazenske politike, da slepo posnema politike z one strani Atlantika. Evropske dežele z močno državno tradicijo, bodisi katoliško ali socialdemokratsko, niso usmerjene v suženjsko podvojevanje ameriškega modela, to se pravi, k ostri in brutalni nadomestitvi socialnoblaginjskega obravnavanja revščine s penalnim obravnavanjem, podprtim z vsestransko "karceralizacijo". Prej bi rekli, da tavajo proti izumu nekakšne "evropske" (francoske, italijanske, nemške, itd.) poti h kaznovalni državi, usklajeni z različnimi evropskimi političnimi in kulturnimi tradicijami, za katero je značilen *povezan, dvojni poudarek obeh*, socialne in kazenske regulacije socialne negotovosti.

Tako francoska država povečuje hkrati svojo socialno intervencijo in svojo kazensko intervencijo. Na eni strani je pomnožila število služb za mlade in vladno financiranih delovnih pogodb za nezaposlene, ki vključujejo usposabljanje (CES ali *Contrats Emploi-Solidarité*); dvignila je raven različnih paketov javne pomoči (čeprav le malo) in znatno razširila doseg načrta o zagotovljenem minimalnem dohodku (RMI); vzpostavila je zares univerzalno zdravstveno pokritje in tako naprej. Vendar pa je na drugi strani v tako imenovane "občutljive soseske" tudi namestila policijske enote zoper nemire in je hkrati tam ustanovila posebne nadzorne enote za odkrivanje in zatiranje tamkajšnjega prestopništva; socialne delavce in vzgojitelje zamenjuje s sodniki, ko bi morala biti "ogrožena" mladina opozorjena, naj ne beži pred zakonom; mesta uvajajo in uveljavljajo docela nelegalne odločbe "proti beračenju", ki rabijo za odstranjevanje brezdomcev in izobčencev z ulic; vlada je zavrnila predlog, da bi norme za začasen pripor zaradi "comparution immediate" (takojšnjih aretacij in hitrega pregona) izenačila z normami za "affaires à instruction" (preiskovalnih postopkov, sproženih s policijsko ovadbo), češ da se je treba bojevati zoper "urbano nasilje" (s tem dopušča mladini, ki biva v zane-marjenih javnih zavetiščih, zgolj obliko "karceralne afirmativne akcije"); kazni za povratništvo so poostrene, deportacije tujcev, podvrženih "dvojni sankciji"², so pospešene, pogojni izpust pa je praktično odpravljen ...

Druga razlika med Združenimi državami in Francijo (in bolj splošno državami kontinentalne Evrope): penalizacija revščine *à la française* se izvršuje v glavnem raje s policijo in sodiščem kakor pa z zaporom. Ravna se po logiki, ki je - s pomenljivo izjemo tujcev - bolj *panoptična* kakor retributivna ali segregativna (Wacquant 1999c). V skladu s tem so birokracije socialnih služb pozvane, naj se tega dejavno udeležijo, saj imajo na voljo informacijska in človeška sredstva za izvajanje bližnjega nadzora "problematičnih populacij" — to imenujem *socialni panoptizem*.

V bistvu je vprašanje, ali je evropska pot dejansko prava alternativa karceralizaciji ameriškega tipa, ali pa je preprosto le stopnja na poti k množičnemu zapiranju. Če zasitimo socialno izključene sosese s policisti, ne da bi obenem izboljšali življenjske in zaposlitvene razmere njihovih stanovalcev, se zagotovo poveča število aretacij in kazenskih obsodb in, konec koncev, inkarcerirana populacija. V kakšnih razsežnostih? To bo povedala prihodnost. Enako vprašanje se zastavlja v še bolj dramatičnih in zaostrenih razmerah v Latinski Ameriki, kjer *na debelo* uvažajo policijo v stlu ZDA in kaznovalne politike. Dve desetletji po tem, ko so "čikaški fantje" (ameriški monetaristi okrog Milтона Friedmana – op. prev) preoblikovali ekonomijo tega kontinenta, "newyorški fantje", William Bratton, Rudolph Guiliani in Manhattanski Institute, širijo tja svoj evangelij zakona-in-reda s pogubnimi posledicami zaradi veliko višje stopnje revščine, zaradi zgolj embrionalne narave programov socialne blaginje in zaradi podkupljivega ter nasilnega obnašanja pravosodnih in kazenskih birokracij. V nekdanjih avtoritarnih družbah Drugega sveta, kamor sodita Argentina in Brazilija, pomeni uvedba neoliberalnega kaznovanja ponovno vzpostavljanje diktature nad revnimi (glej Wacquant 2000b o Argentini in Wacquant 2001b o Braziliji).

3. 'Pluralna levica' Francije se pridruži 'washingtonskemu konsenzu' o zakonu in redu

Vendar pa se svetovna bitka za postavljanje transnacionalnih ciljev in norm kazenske institucije v obdobju hegemoničnega neoliberalizma, in prek njih za oblikovanje prihodnjega obličja posttkeynesovske države, dogaja v osrčju Evrope. In tu igrajo nove kriminalistične ter varnostne orientacije Francije odločilno vlogo. V osemdesetih letih so zaporedne Mitterrandove vlade krepko prispevale k legitimizaciji neoliberalne ekonomske ideologije, tako da so kapitulirale pred pritiski finančnih trgov in monetarnih špekulacij in sprejele politike proračunske strogosti in privatizacijskih politik. Danes se je Jospin na kaznovalni fronti znašel v skoraj enakem položaju, kar je rezultat dejstva, da je dojet - upravičeno ali zmotno - kot zadnji zares levičarski voditelj v Evropi in celo na svetu. Lahko bi zasidral valolom odpora zoper "*la pensée unique*" [enosmerno mišljenje] v zadevah kriminalne justice. Namesto tega pa se pridružuje "washingtonskemu konsenzu" o zakonu-in-redu, ki ga diktirajo ameriški konzervativni think-tanks. Medtem, ko Jospin kleveta družbene vzroke prestopništva, češ da gre za same "sociološke izgovore" (v zelo opaznem intervjuju, objavljenem v *Le Monde*, na začetku leta 1999, z nehotenim ironičnim naslovom "Proti 'enosmernemu razmišljanju'"), se odreka sociološkemu mišljenju, čeprav je to mišljenje organsko zvezano s socialističnim mišlje-

njem, in legitimira neoliberalno videnje sveta v njegovih najbolj nazadnjaških pogledih. Bolj splošno bi bili lahko upali, da bo levica, ko je znova prišla na oblast, sprožila pogumno politiko dekriminizacije in dekarceracije, ki bi povečala obseg in pravice socialne države ter jih skrčila pri kaznovalni državi. Dogaja pa se prav nasprotno (Sianatti in Bonelli 2000). Ista pedagogika umikanja in odpovedovanja, ki je vodila ekonomsko politiko, je zdaj uporabljena na področju kriminalne justice.

V Franciji nastop tako imenovane 'republikanske levice', ki žaluje za dnevi, ko naj bi bili mladoletniki še strogo disciplinirani, je v tem oziru zaskrbljujoč trend, ker je le teratološka oblika republikanstva, ki se hrani z nostalgijo po 'zlati dobi', ki je nikoli ni bilo. Ta staromodna vzgoja se je opirala, kar so nekateri kot kaže pozabili, na temeljno neenaka in nasilna družbena razmerja, še posebej med starostnimi skupinami in med spoloma. Vzgoja družba kot celota in posameznik ne more obnoviti staromodnega sistema discipliniranja, ko je povsod drugod takšna oblika toge avtoritete vprašljiva in presežena. Ko je bil v osemdesetih letih, pod Mitterandom, g. Chevènement minister za šolstvo, je bila njegova ambicija posejati Francijo z univerzami. Ko je v poznih devetdesetih prevzel Ministrstvo za notranje zadeve [ki nadzira državno policijo], je bil njegov načrt zapolniti četrti, prizadete zaradi vladne ekonomske politike, s policijskimi postajami, nemara v upanju, da bo v njih lahko odprl nove ječe ...

Po obeh scenarijih je prisotnost države okrepljena, vendar z diametralno nasprotnimi nameni in posledicami: prvi scenarij vodi v razširjanje življenjskih priložnosti, drugi v njihovo amputacijo; prvi utrjuje legitimnost javne oblasti, drugi jo spodbija. To dvojnost bi lahko, komajda karikirano, povzeli z naslednjo formulacijo: za otroke iz srednjih in višjih razredov so univerze in profesionalnovodstvene službe; za naraščaj delavskih razredov, ki biva v razpadajočih bivalnih posplojih, so nestalne storitvene službe ali položaji policijskih pomočnikov, ki nadzorujejo izobčence in zavržene novega trga dela – ob grožnji z zaporom. Tako so celih deset odstotkov vladno sponzoriranih 'služb za mladino' "*adjoins de sécurité*", pomočniki policijskih uradnikov, ki so rekrutirani v območjih z nizkimi zasluški in so zadolženi za olajševanje in razširjanje dosega sil reda v teh soseskah.

4. Nastop kaznovalne države ni neizogiben sklep

V nasprotju z Združenimi državami, kjer je kriminalizacija revščine vstopila v navade in običaje in je zatorej vpisana v samo strukturo države, pa tudi v javno kulturo, v Evropi kocka še ni padla, še zdaleč ne. Nič bolj kot nestalna zaposlitev, ki nam jo nekateri skušajo prikazati kot nekakšno naravno nujnost (tudi to prihaja iz Amerike), niti karceralna inflacija ni nobena neizogibnost. Zatekanje k zapornemu aparatu ni usoda razvitih družb, ampak zadeva političnih izbir, in te izbire morajo biti izvršene ob popolnem poznavanju dejstev in njihovih posledic.

Da bi se zoperstavili kaznovanju socialne negotovosti, se je treba spustiti v trojno bitko. Predvsem moramo na ravni *besed in diskurzov* zavreti semantične naplavine, ki na eni strani vodijo k zoževanju prostora razpravljanja (na primer, z omejevanjem koncepta 'negotovosti' na zgolj *fizično* ali kriminalno negotovost, na izločanje socialne

in ekonomske negotovosti), na drugi strani pa v banalizacijo kazenske obravnave tistih napetosti, ki so povezane s poglobljanjem socialnih razlik (skozi uporabo tako nejasnih in inkohherentnih pojmov, kakršen je 'urbana nasilja'). Nujno je, da od blizu sledimo psevdoteorijam, ki jih snujejo ameriški think-tanks in ustrezni ideologi zakona-in-redu, in da jih podvržemo doslednim carinskim pregledom, v obliki dosledne logične in empirične kritike.

Nato moramo na fronti *sodnih politik in praks* preprečevati množenje ukrepov, ki težijo k 'razgrnitvi' penalne vlečne mreže, in predlagati socialne, zdravstvene ali izobraževalne alternative, kadarkoli je mogoče. Poudarjati moramo dejstvo, da policijski nadzor in zapiranje še zdaleč nista rešitev, temveč tipično zastrupeta in stopnjujeta probleme, ki naj bi jih reševala. Dobro vemo, da je inkarceracija, poleg tega da najbolj udari po obubožanih slojih delavskega razreda — nezaposlene, začasno zaposlene, nedavne priseljene — sama močno gonilo siromašenja. S tem v zvezi se je koristno neizprosno spomniti, kateri so danes škodljivi pogoji in učinki zapora, ne le za zapornike same, temveč tudi za njihove družine in njihove soseske.

Nazadnje, veliko je mogoče pridobiti z ustvarjanjem povezav med aktivisti in raziskovalci, ki delajo na kazenski fronti, in tistimi, ki se bojujejo na socialni fronti, in *to na evropski ravni*, da bi lahko optimizirali intelektualne in praktične vire, ki jih je treba vložiti v ta boj. Obstaja velikanski rudnik znanstvenega in političnega znanja, ki bi ga lahko izrabljali in si ga medsebojno delili na ravni kontinenta - in zunaj njega: ameriški učenjaki in aktivisti imajo bogate izkušnje, ki demonstrirajo orjaške socialne in človeške stroške množičnega zapiranja. Kajti prava alternativa blagemu ali ostremu kaznovanju revščine je ustvarjanje evropske socialne države, vredne tega imena. Najboljši način, da pripravimo zapor do umika, je, znova in vselej, krepitev in širjenje socialnih in ekonomskih pravic.

ZAVRNJENI DEL ČLANKA (sploh ne spada v argumentacijo)

'Ničelna toleranca': Orodje za izvajanje mezdne vojne proti revnim

Prepričljiva statistična študija o uporabi tehnike 'ustavljanja in preganjanja' (angl. 'stop and frisk' technique - op. prev.), najbolj simbolnega ukrepa ničelne tolerance, ki obsega nadzorovanje, pripor in, če je potrebno, pregon katerekoli osebe z ulice, ki je 'razumno osumljena', da je zagrešila kak zločin ali razžalitev, pokaže, da črni ljudje sestavljajo polovico od 175.000 ljudi, 'ustavljenih in preiskanih' v letu 1998, in 63% ljudi, ki jih je pregledala ulična kriminalna enota, pa čeprav sestavljajo le četrtnino mestne populacije. Ta vrzel je še posebej poudarjena v povsem belskih območjih, kjer črni ljudje sestavljajo 30% vseh nadzorovanih. Poleg tega je videti, da so afroameriške in latinske soseske priljubljena območja za uporabo te taktike, saj ima le eno od desetih okrožij v mestu, kjer je dejavnost 'ustavljanja in preganjanja' najbolj intenzivna, belsko večino. Naposled, kar štiri od desetih aretacij nimajo jasne utemeljitve s pravnega zornega kota. Da je stvar še slabša, ulična kriminalna enota, ki jo vodi moto 'ulica pripada nam', povprečno aretirajo 16.3 črnce za vsakega posameznika, ki je obtožen zločina žalitve, v primerjavi s številom 9.5 pri belcih.

Te disparitete je mogoče le deloma pojasniti z razlikami glede stopenj kriminala pri črnih in pri belcih ali med soseskami. V glavnem so posledica diskriminatorne uporabe policijske metode. Po poročilu pravosodnega ministra države New York ta pristranskost "minira kredibilnost sil zakona in reda, v končni analizi, minira glavno poslanstvo same pravne ureditve" (Državni tožilec, 1999, str. 9). To je okrepljeno z dejstvom, da velika večina mater, ki jih je za namene te študije intervjuval direktor visoke šole v Harlemu, 'obupuje' zaradi načina, kako policija obravnava njihove sinove, in živi v nenehnem strahu za varnost svojih otrok. Veliko staršev, o katerih govorimo, je vzgojilo svoje sinove s solidnimi vrednotami, se pa boje policistov. Nek 50-letni črn učitelj, ki je bil med vožnjo brez ceremonij ustavljen in preiskan, nato pa bil brez razloga zadržan na policijski postaji ves popoldan, je jezno rekel: "V mojem okrožju se policija požvižga za državljane, območje obravnavajo kot vojno zono in trpinčijo vsakogar, ki se jim upira ali jim prekriža pot."³ To je obči jezni občutek prebivalcev revnih okrožij New Yorka, ki so podvrženi tej zakonski obliki nenehnega policijskega nadlegovanja in ki ga bolj analitično formulira kriminolog Adam Crawford (1998, str. 155), ko zapiše:

"Koncept 'ničelne tolerance' je napačno poimenovanje. Ne pomeni strogega sankcioniranja v vseh zakonih, kar bi bilo nemogoče, celo nevzdržno, ampak gre prej za nujno diskriminatorno sankcioniranje določenih skupin na simbolnih mestih z uporabo nekaterih zakonov. Kje pa je ta 'ničelna toleranca', ko pridemo do zločinov belih ovratikov, grabežljivosti in podjetniških poneverb, ilegalne polucije ali kršitev zaposlitvene in zdravstvene zakonodaje? Zato bi bilo v resnici ustrežnejše, da ukrepe reda in zakona, vgrajene v naziv 'ničelna toleranca', opisujemo kot strategije 'selektivne tolerance' "

Nihče ne more napovedati, kaj se bo samo od sebe zgodilo v njegovi državi: ko so preveč prizadevni argentinski politiki in vodilni mediji v prizadevanju, da bi ustvarili volilni kapital in komercialne profite iz naraščajoče zaskrbljenosti prebivalstva, je William Bratton silil oblasti v Buenos Airesu, naj se z negotovostjo bojujejo tako, da napadejo njene najbolj vidne simptome prek politike ničelne tolerance. S tem jim je prodal zdravilo, ki je bilo komajda uspešno v Ameriki, kjer se mu, čeprav ni povsem diskreditirano kot politika, zoperstavljajo mnogi, tudi državna zakonska oblast, vprašamo pa se lahko, ali niso tisti, ki jo uporabljajo, v resnici hujši od zla, ki naj bi se ga ta politika lotila. Vrhu tega je s tem nekdanji šef newyorške policije pokazal ošabno omalovaževanje globokih razlogov negotovosti: revščine, nezaposlenosti, neenakosti, obupa in diskriminacije - s čimer je le potrdil, če je bilo to sploh še potrebno, da namen kaznovalne kriminalizacije *pmad in the USA* ni toliko v varovanju pred kriminalom kakor sproženje neusmiljene vojne z revnimi in vsemi tistimi, ki jih marginalizira neoliberalni ekonomski red, ki si je vsepovsod pridobival podlago s pretvezo vrnitve k "svobodi".

Prevod članka, objavljenega v: European Journal of Criminal Policy and Research, vol 9., no. 4 (december 2001), str. 410-412⁴; zavrjnjeni del članka, tu dodan, je dosegljiv na spletnem naslovu avtorja:

<http://sociology.berkeley.edu/faculty/wacquant/penalispovertyneolib.pdf> (julij 2003)

Opombe

1. IHESI je državni inštitut, ki izvaja izobraževalne seminarje in "študije" o varnosti in o ciljnih ter politikah zakona-in-reda; ni postavljen pod okvir Ministrstva za raziskave, temveč Ministrstva za notranje zadeve, ki je zadolženo za policijo in katerega dela bolj spominjajo na birokratsko propagando kakor pa na resne raziskave. "Que Sais-Je?" je prestižna knjižna zbirka, ki jo izdaja Presses Universitaires de France in sestoji iz kratkih del, ki slovijo po tem, da naj bi nudila najboljše, najnovejše znanstvene informacije o dani temi. Lokalne varnostne pogodbe (Contrats locaux de sécurité) so pogodbe, podpisane z državo, skozi katere mestne oblasti načrtujejo, promovirajo in uvajajo proaktivne protikriminalne ukrepe.
2. [Or. prev. opomba za angl.] "Double peine" se nanaša na dejstvo, da večina tujcev, obsojenih na ječo v Franciji, najprej odsluži zaporno kazen, ki jim jo določi sodišče, nato pa sledi, po administrativnem dekretu o pregonu, še izgon iz nacionalnega ozemlja.
3. Črnska pomožna negovalka, stara 54, ki so jo ob prihodu na delo obkolili in grobo obtoževali z izgovorom, da je nek informant dejal, da na tistem kraju prodajajo droge, je razložila: "Bila sem v šoku in ponižana, ker so me obravnavali kot navadnega kriminalca [...] Ne zaupam policiji. Po incidentu cele mesece nisem spala." Potlej je vsak večer je vzela taksi, da jo je zapeljal kratko pot do službe (javni tožilec 1999, str. 83-84).
4. Opomba prev. - ta kriminološka revija, ki jo je 10 let izdajal WODC - Raziskovalni in dokumentacijski center nizozemskega Ministrstva za pravosodje, je prenehala izhajati dne 1.1.2002, z ukinitvijo sofinanciranja s strani ministrstva in z odstopom obeh dolgoletnih urednikov; uradno pojasnilo je dosegljivo na spletni strani:
http://www.minjust.nl:8080/b_organ/wodc/ejcp/

Reference

- Bourdieu, P., *Contre-feux*. Paris: Raisons d'agir, 1998 (translation in English: *Acts of Resistance: Against the Tyranny of the Market*, Cambridge, Polity Press, 1999).
- Christie, Nils. 2000. *Crime Control as Industry: Towards Gulags, Western Style*. London: Routledge, new enlarged ed.
- Faugeron, Claude. "La dérive pénale," *Esprit* 215 (October 1995), pp. 132-144.
- Garland, David (ed.). 2001. *Mass Imprisonment: Social Causes and Consequences*. London: Sage.
- King, Roy D. and Mike Maguire (eds.). 1998. *Prisons in Context*. New York: Oxford University Press.
- Palidda, Salvatore. 2000. *Polizia Postmoderna. Etnografia del nuovo controllo sociale*. Milano: Feltrenelli.
- Sainatti, Gilles and Laurent Bonelli (eds.). 2000. *La Machine à punir. Pratique et discours sécuritaires*. Paris: Dagorno.
- Spierenburg, Peter. 1995. "The Body and the State: Early Modern Europe." Pp. 49-78 in *The Oxford History of the Prison: The Practice of Punishment in Modern Society*. Edited by Norval Morris and David J. Rothman. Oxford: Oxford University Press.
- Stern, Vivian. 1997. *A Sin Against the Future: Imprisonment in the World*. Boston: Northeastern University Press.
- Tonry, Michael and Joan Petersilia. 1999. *Prisons*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Wacquant, L., *Les Prisons de la Misère*. Paris: Raisons d'agir Edition, 1999a. (Translation in German: *Elend hinter Gittern*, Konstanz, UVK, 2000; Italian: *Parola d'ordine*, Milano, Feltrinelli, 2000; Portuguese: *As Prisões da miséria*, Oeiras, Celta, 2000; Spanish: *Las Cárceles de la miseria*, Madrid, Alianza, 2001; Swedish: *Brutus Ostlings*, 2001; Greek: *Patakis*, 2001; Hungarian: *Helikon*, 2001; English: *Prisons of Poverty*, University of Minnesota Press, 2002).
- Wacquant, L. "How Penal Common Sense Comes to Europeans: Notes on the Transatlantic Diffusion of Neoliberal Doxa," *European Societies*, 1-3, Fall 1999b, pp. 319-352.
- Wacquant, L. "Suitable Enemies': Foreigners and Immigrants in Europe's Prisons," *Punishment and Society*, 1-2, Fall 1999c, pp. 215-223.
- Wacquant, L., 2000a. "The New 'Peculiar Institution': On the Prison as Surrogate Ghetto." *Theoretical Criminology*, 4-3, Special issue on "New Social Studies of the Prison": 377-389.
- Wacquant, L. "Mister Bratton Goes to Buenos Aires. Prefacio à la edición para América latina," in *Cárceles de la miseria*, Buenos Aires, Ediciones Manantial, 2000b, pp. 11-17.
- Wacquant, L. 2001a. "Deadly Symbiosis: When Ghetto and Prison Meet and Mesh." *Punishment & Society*, 3-1 (Winter): 95-134.
- Wacquant, L. 2001b "Rumo a uma ditadura sobre os pobres? Nota aos leitores brasileiros." Preface to *As Prisões da miséria*, Rio de Janeiro, Zahar Editor, pp. 7-15.

prevedla Tina Kramberger

[Slovenski prevod so terminološko pregledali ter uskladili še Anton Kramberger, Taja Kramberger in Drago B. Rotar]

Avtorjev naslov:

Loïc Wacquant
profesor sociologije, University of California;
raziskovalec, Centre de sociologie européenne, Collège de France
Department of Sociology
University of California-Berkeley
Berkeley CA 94720 USA
email: loic@uclink4.berkeley.edu